

Гончарова С.Ю.

кандидат економічних наук, доцент

Хоменко П.П.

аспірант

Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця

м. Харків, Україна

РОЛЬ УПРАВЛІНСЬКОГО ПЕРСОНАЛУ ТА УПРАВЛІНСЬКОЇ ПРАЦІ В УМОВАХ ПОВОЄННОЇ ЕКОНОМІКИ

Військова агресія проти незалежної України спричинила непоправних збитків економічним, фінансовим та економічним показникам країни та її перспективам. Український бізнес і в довоєнні часи перебував під тиском негативних економічних факторів, а війна повністю зруйнувала більшість бізнес-можливостей. Втім, на жаль, на сьогодні війна не скінчилася, і це може значити те, що втрати економіки і бізнесу будуть продовжуватися, а українське суспільство й надалі буде знаходитися під негативним впливом воєнних дій. Слід зауважити, що відбудова повоєнної економіки є важким та складним завданням, яке потребує розроблення та реалізації чіткої зрозумілої державної стратегії, а також обґрунтування поетапних тактичних кроків та підтримуючих заходів, роблячи акценти на розвитку найважливіших галузей економіки.

Відбудова повоєнної економіки є вельми складним процесом не тільки для України, це важке випробування для будь-якої країни. Проте, слід звернути увагу на той досвід, який вже існує у світі. Є ряд ефективних стратегій повоєнного відновлення економіки, які ґрунтуються на поєднанні коротко-, середньо- та довгострокових проектів та програм. Короткострокові вектори полягають у наданні пріоритетів стабілізації повоєнної економіки та підтримці життєвонеобхідних потреб, серед яких відбудова секторів критичної інфраструктури – енергетичної та транспортної галузі, телекомунікації, тепло- та водопостачання.

Вплив воєнних дій на сучасну економіку України неможливо оцінити лише з погляду втрат. Масштаби людських втрат та розмір матеріальних збитків справді поставили економічну систему перед вагою нестачею робочої сили та перед необхідністю відбудовувати виробничу базу багатьох підприємств, які були знищені. З подібними проблемами, хоч і не в таких масштабах, зіткнулися практично всі країни, територією яких пройшла війна. Що ж до інвестицій, вкладених у виробництво військової продукції, вони суттєво зросли у всіх країнах. Крім того, робота над новими зразками озброєнь сприяла розвитку наукової думки, а більшість наукових ідей, народжених у секретних лабораторіях, успішно могли бути використані і в мирній економіці.

Головна мета державної стратегії повоєнного відновлення – це не просто відновлення довоєнної економічної структури та інфраструктури, а корінна модернізація інституційної структури промисловості з переходом на інноваційний рівень, розвиток та реалізація смарт-проектів спеціалізації на промислових підприємствах більшості регіонів України, а також розроблення ефективних соціально-економічних програм повернення біженців.

Виходячи з історичного досвіду, серед головних детермінант ефективності повоєнної економіки заслуговують на уваги такі:

- інституційний (державна стратегія щодо реалізації планів відбудови, обґрунтованість та ефективність системи публічного управління, соціальне партнерство між державою, суспільством та громадськими організаціями, посилення ступінь взаємодії територіальних та центральних органів влади);

- економічний (оцінка рівень довоєнного економічного розвитку, оцінка питомої ваги руйнацій та розмірів витрат, оцінка обсягів та характеру зовнішньої допомоги та її використання);

- соціальний (оцінювання людського та соціального капіталу країни, оцінювання трудового потенціалу та робочої сили, особливості національного менталітету і рівень суспільної консолідації, обґрунтованість національної державної стратегії щодо збереження, відновлення та подальшого людського розвитку).

Таким чином, в Україні сьогодні спостерігається ситуація нестачі працівників з високим рівнем професійного розвитку, що обумовлено, на думку автора, наступними причинами:

- існуюча система професійно-технічної та вищої освіти через певні проблеми не може повністю задовольнити вимоги роботодавців до якості кваліфікованої робочої сили;

- відсутній ефективний організаційно-економічний механізм професійного розвитку та навчання кадрів на підприємствах, відсутній ефективний механізм мотивування працівників щодо розвитку свого інтелектуального та професійного потенціалу.

Нажаль, вітчизняна практика прийняття та реалізації управлінських рішень має певні похибки на всіх рівнях управління економікою. Для цього існує багато причин, але найсуттєвіша серед них – недостатня обґрунтованість управлінських рішень. З досвіду діяльності успішних підприємств, прийняття обґрунтованих ефективних управлінських рішень суттєво впливає на забезпечення конкурентоспроможності підприємств, яка виступає обов'язковим елементом ринкового господарювання. Присутність на ринку України не тільки вітчизняних, але й зарубіжних підприємств істотно активізувала конкурентну боротьбу. Багато українських підприємств виявилися не готовими до активної поведінки на ринку. Причиною тому є невміння менеджерів швидко реагувати на зміну ринкової ситуації та приймати обґрунтовані управлінські рішення щодо зростання та збереження рівня конкурентоспроможності вітчизняних промислових підприємств.

Управлінський досвід, який накопичено в Україні, управлінські знання адаптації до українських умов господарювання потребують перегляду з точки зору нових умов господарювання. Розробки та рекомендації західних вчених необхідно розглядати під призмою українського виробництва.

Інтенсивність та складність процесів суспільного розвитку, своєю чергою, відбиваються на економічному середовищі. Деякі з них призводять до суттєвих змін, у тому числі в менеджменті персоналу. Економічна ефективність національної економіки в цілому все більше залежить від продуктивності праці керівників,

фахівців і службовців. Уже зараз частка цієї категорій працівників, наприклад у США й інших розвинених країнах, більше 80% зайнятого населення [1].

Під впливом розвитку науково-технічного прогресу, цифровізації та діджиталізації економіки створення суспільного продукту в меншому ступені є залежною від м'язової енергії працівника і все більшою мірою від його інтелектуального потенціалу, який матеріалізується в продуктах управлінської праці шляхом створення більш досконалих знарядь праці, технологій, організації виробництва та праці. У процесі управління розробляються та приймаються рішення, що рухаються по замкнутому колу між керуючим та керованим об'єктами. Рушійною ланкою є інформаційне ухвалення управлінського рішення. Якщо немає обміну інформацією, то трудовий процес або відсутній, або неефективний.

Розуміння сутності та змісту управлінської праці, виходячи з публікацій економічної літератури, напряду пов'язане з поняттям управління з точки зору об'єкту або сфери його застосування. Виходячи з того положення, що будь-яка праця зазвичай може реалізуватися в двох формах – фізичній і розумовій, можна дійти висновку, що управлінська праця – один з різновидів розумової праці.

Історично управлінська праця в процесі виробничих відносин виділилася в особливу категорію людської праці з подальшою диференціацією її по видах і підвидах робіт. Вона базується на розумінні управління як виду професійної діяльності, властивої всякій спільній праці. Якщо в одному загальному процесі бере участь група осіб, то обов'язково виникає необхідність координації їх трудових зусиль [2].

Вчені по різному трактують значення поняття управлінська праця.

На думку Завадського Й. С., управлінська праці – це вид людської діяльності, в якій відображується реальна взаємодія об'єктивних і суб'єктивних факторів суспільної діяльності людей [3].

Шегда А. В. уточнює, що управлінська праці є різновидом розумової праці, яка безпосередньо не виступає творцем матеріальних благ, але є невід'ємною частиною праці сукупного працівника, а тому й є продуктивною працею [4].

За визначенням Хміля Ф. І., управлінська праця характеризується порядком, правилами службової поведінки в апараті управління, спрямованими на виконання поточних та перспективних завдань керівниками, фахівцями та іншими працівниками управління відповідно до діючих посадових інструкцій та положень про структурні підрозділи [5].

Вчений Мельничук О. І. вважає, що управлінська праця являє собою процес підготовки і здійснення відповідних заходів, спрямованих на досягнення поставленої перед системою мети. Цей процес передбачає розробку комплексу регламентів, які визначають місце і роль кожного структурного підрозділу апарату управління і кожного працівника в системі управління, порядок взаємозв'язків між ними, норми взаємовідносин у середині апарату управління, форми впливу на діяльність об'єкта управління, способи контактів з навколишнім середовищем [6].

Розглядаючи управлінську діяльність, доречно навести визначення Скибицької Л. І.: управлінська діяльність – це вид свідомо здійснюваної людської діяльності, спрямованої на ефективне функціонування здійснюваних

робіт (індивідуально чи колективно), досягнення тих чи інших цілей, вирішення відповідних завдань, виконання функцій [7].

В наукових працях до функцій управлінської діяльності відносять організацію, координування, цілеполагання та планування, керівництво, професійну підготовку управлінського персоналу, мотивацію, контроль та облік, прийняття управлінського рішення.

Управлінська діяльність покликана здійснювати реалізацію цілей та функцій управління, забезпечувати підготовку, формулювання та виконання управлінських рішень. Слід зазначити суттєву особливість, яка полягає в тому, що управлінська діяльність відрізняється інтелектуальним характером, оскільки завжди є процес виробітки, прийняття та практичної реалізації управлінських рішень, покликаних змінювати стан суспільних процесів, рівень використання соціальних ресурсів суспільства, поведінку людей тощо.

На думку автора, виходячи з вищенаведених підходів та визначень, поняття «управлінська діяльність» є змістовно більш широким, ніж поняття «управлінська праця». Зміст управлінської праці залежить від її об'єктів, визначається прийомами праці, структурою виробничих процесів, її технічним та інноваційним оснащенням, а також соціально-трудовими взаєминами, що виникають у процесі виконання функцій управління.

В той же час, як було зазначено раніше, в управлінській діяльності виділяються: процес управління, процес праці, людина і природа; управлінська діяльність є провідною, направляючою серед решти видів діяльності. Роль управлінського персоналу при здійсненні ефективної управлінської діяльності полягає як у якісному виконанні функцій управління (організація, координація, планування, мотивація, контроль тощо), так і у своєчасному, адекватному прийнятті та реалізації управлінських рішень.

Узагальнюючи наведені визначення та підходи різних вчених, спробуємо підсумувати, що управлінська праця – це праця, що має в якості головного завдання забезпечення цілеспрямованої, скоординованої діяльності як окремих учасників трудового процесу, так і трудового колективу в цілому; це планомірна ефективна діяльність управлінського персоналу, спрямована на організацію, регулювання, мотивацію і контроль за роботою персоналу підприємства.

Література:

1. Ведерніков М. Д. Нормування праці : Навчальний посібник. Львів : Новий Світ-2000, 2011. 372 с.
2. Кравченко В. О. Менеджмент: Навчальний посібник. Одеса: Атлант, 2013. 165 с.
3. Завадський Й. С. Менеджмент. Т. 1. К.: УФІМБ, 1997. 543 с.
4. Шегда А. В. Менеджмент : підручник. К.: Знання, 2004. 687 с.
5. Хміль Ф. І. Менеджмент : підручник. К.: Вища шк., 1999. 351 с.
6. Мельничук О. І. Управлінська праця та удосконалення її організації в аграрних підприємствах. *Економіка харчової промисловості*. 2016. Том 8, № 2. С. 46-51.
7. Скібіцька Л. І. Організація праці менеджера : Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2010. 360 с.

Горбань С.Ф.
кандидат технічних наук, доцент
Національний університет «Запорізька політехніка»
м. Запоріжжя, Україна

МІЖНАРОДНИЙ ВИМІР ПРОВАДЖЕННЯ МИТНОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ

Сучасні тенденції глобалізаційних процесів у світі обумовлюють необхідність економічних перетворень в Україні та удосконалення підходів до державного регулювання митної справи.

Удосконалення провадження державної митної справи в Україні є важливим чинником економічного розвитку держави та забезпечення митних інтересів України. Митний сектор є необхідним елементом рівноваги у забезпеченні конкурентоспроможності національної економіки України на міжнародній арені, забезпечує економічні інтереси держави, а також сприяє формуванню сприятливого інвестиційного клімату.

Для оцінки світових тенденцій, об'єктивного виміру процесів захисту митної безпеки та митних інтересів держави та удосконалення регулятивного механізму держави необхідно систематичне дослідження провадження митної справи та реалізації митної політики в Україні з позицій міжнародного виміру.

Як показує зарубіжний досвід багатьох розвинутих країн світу, митна сфера являє собою важливий елемент високоефективного функціонування економіки й життя суспільства в цілому [1].

Від ефективності митної системи залежить не тільки митна економічна країни, але й рейтингова позиція України на міжнародній арені. Оцінка рейтингових місць у міжнародному вимірі характеризує стан ділового клімату країни та виступає показником сприйняття інвестиційного середовища інвесторами. На думку експертів, підвищення на один пункт держави в міжнародному рейтингу створює можливості для залучення більше 500 млн. доларів інвестицій.

Індекс сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index, CPI) – один з важливих рейтингів країн. Він щорічно складається Transparency International – міжнародною неурядовою організацією, і публікується з 1995 року. Це показник, який відображає оцінку рівня сприйняття корупції аналітиками і підприємцями за стобальною шкалою.

Щодо рейтингу країн згідно Індексу сприйняття корупції у 2020 році лідерами є Данія та Норвегія. Україна посідає 117 місце.

Незважаючи на те, що Україна у 2013 році займала 144 місце (25 балів), у 2014 – 142 місце (26 балів), слід відзначити зміцнення позицій країни. У 2018 році Україна стрімко підняла свої позиції в порівнянні з попереднім роком на 10 пунктів, тобто піднятися на 120 місце зі 180 країн. Це дало змогу країні потрапити до категорії країн, які «намагаються боротися з корупцією», тобто країни, які набрали 31-60 балів. Це значною мірою відображає міжнародний імідж держави. Найвищу кількість балів вдалось набрати у 2022 році – 33 бали.

Таким чином за останні 10 років показник України зріс на 8 балів.